

SPROGMUSEET

Redaktør: Ole Stig Andersen



Klingon og mutsun

 Af [Ole Stig Andersen](#) 12. januar 2010 • I kategorien [Underholdning](#) •

De har valker af horn/kitin/ben i [panden](#), og længere nede ad kroppen er der også andre fysiske mindelser om deres krebsdyrforfædre. Alligevel kan de få børn med mennesker. Engelsk kan de også tale, men egentlig har de deres eget sprog.

Klingonerne er nogle aliens vi først kom i kontakt med i 2151. I begyndelsen var der krig, men nu samarbejder vi heldigvis. Nødtvunget har de måttet bøje sig for vores fredelige værdier.

Vi befinder os i science fiction-universet [Star Trek](#), den største medieproduktion nogensinde. Siden 1967 er der lavet seks tv-serier på i alt [726](#) afsnit, [11](#) spillefilm (nummer 12 ventes om to år), talrige computer- og videospil, [mængder](#) af tegneserier, [flere hundrede](#) romaner og noveller og et [oplevelsescenter](#) i Las Vegas. Det er lukket for tiden, men bebudes genåbnet senere i år.



Lt. Worf, en tam klingon fra Star Trek. Her ved årsskiftet indledte DR HD en kavalkade med 10 af de 11 Star Trek-spillefilm. De bliver vist lørdage kl 20.50. Foreløbig er to af filmene sendt, nr 7 og 8, og hele serien slutter 6. marts med film nr 6 i serien. (Pr-foto)

Klingonsk

Klingonernes [sprog](#) lyder hårdt, brysk, brutalt, aggressivt, krigerisk. Det afspejler deres mandighed og racepræg. De har de sædvanlige fem vokaler, men så har de konsonanter og konsonantgrupper som ikke bare ikke forekommer i engelsk, de lyder direkte fremmedartede. Et eksempel er deres selvnavn, *klingon*. Det gengiver en engelsk accentudtale af det rigtige *thllngan*. Og forresten er g'et stumt. 'Klingon' udtales som dansk 'klingren'.

En anden påfaldende ting ved klingon er ledfølgen, et træk der også blev brugt til at karakterisere vismanden [Yoda](#) i Star Wars med. På klingon kommer sætningsleddene i den usædvanlige rækkefølge objekt-verb-subjekt. Det kan blive ret intergalaktisk: *Maden spiser kaptajnen*. Det er kun [en håndfuld](#) af jordens sprog der har denne ledorden. Hvorimod en tredjedel af dem, et par tusinde eller så, bruger den rækkefølge der også anbefales af engelsk og dansk: subjekt-verb-objekt: *Kaptajnen spiser maden*.

Klingon har også en stribe sære bøjninger, og det har sit eget alfabet, men for det meste bruges heldigvis det engelske. Et træk man altid kan kende klingon på, er blandingen af store og små bogstaver. På *thllngan Hol* gør det en forskel.

Kult

I de første mange episoder optrådte klingon bare med et ord her og der, men i 1984 tog udviklingen fart. Filmselskabet besluttede at folde sproget ud for rigtig at give karakter og farve til klingonerne. Og de gjorde det professionelt: De hyrede en lingvist til at udvikle sproget.

[Marc Okrand](#) har beskrevet sin opfindelse i tre bøger, bl.a. en ordbog og en parlør. Man kan også få et klingon-minikursus og en [ordbog som app](#) til sin iPhone.

Fans har oversat det oldbabylonske Gilgamesh-epos (ghllghameS) og to af Shakespeares skuespil, Hamlet (Khamlet) og Stor Ståhej for Ingenting (paghmo'tin mIS). Biblen er naturligvis også i gang med at blive oversat til klingon. Tao Te King er allerede oversat.

Det er en forbløffende indsats, i betragtning af at næsten ingen kan læse dem, og de kun kan sælges på deres eksotiske souvenirværdi. Og den er ovenikøbet taget betragtelig af. På amazon.com kan [brugte klingonbøger](#) købes for ganske få dollars, hvis man skulle have lyst.

Men klingon blev et kultsprog. Det anslås at 500-1.000 mennesker behersker det i en eller anden grad.

Men selv om næsten ingen kan sproget, har klingon naturligvis fået enorm omtale. Et aktuelt eksempel er SVTs kulturprogram Kobra der havde en udsendelse om klingon

Seneste sprognyheder

6/3	Dansklærer: Tosprogede børn bliver sprogligt forsoemt www.bt.dk
28/2	Flere og flere ordblinde fårter på universitetet - Magisterbladet magisterbladet.dk
22/2	Keeper eller målmand — hvilket ord er bedst? Dansk Sprognævn dsn.dk
17/12	Snebajer og nytårsskrald: Juleord kan slås op i netordbog - Jubii www.jubii.dk
24/11	Meet the Last Speaker of a Dying Language video.nationalgeographic.com
30/6	Irish-language theatre: underground but still alive www.irishtimes.com
29/6	Celebrating two years of language renewal - Princeton Similkameen Spotlight www.similkameenspotlight.com
28/6	Linguistics Breakthrough Heralds Machine Translation for Thousands of Rare Languages - MIT Technology Review www.technologyreview.com

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sproguseet.dk på et større kort

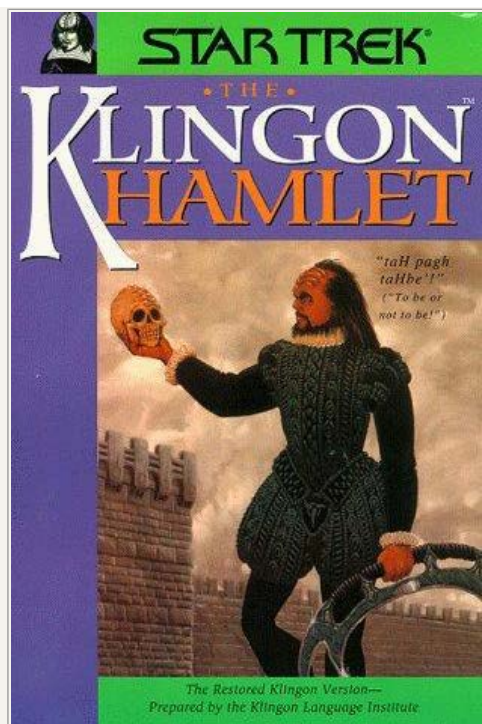
Mere i kategorien 'Underholdning'

Na'vi
Katten og den hellige musling
Brúnos to små tyskeprykkende prikker
I dag når engelsk op på en million ord – vistnok

Nye kommentarer

Ruben Schachtenhaufen til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
Niels Larsen-Ledet til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
william fich til Jødiske efternavne
Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårfortsæt
Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårfortsæt
Herluf Hansen til Ded borriijnholmska måled
Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?
Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish
Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet
Mads Haupt til Er det forkert at splitte sammensatte ord?

Artikler om



Som kansler Gorkon siger i Star Trek VI: 'Man kender ikke Wil'iam Shex'pir før man har læst ham på originalsproget, klingon'. Her er det Khamlet: "taH pagh taH'be!" Man kan vist lige skimte at både Khamlet og kraniet har klingonpande, naturligvis.

og andre kunstsprog for et par måneder siden i anledning af 30-årsjubilæet for den første Star Trek-spillefilm, 7. dec 1979. Udsendelsen kan måske stadig ses [her](#).

Foruden opfinderen Marc Okrand, entusiasten Lawrence Schoen og forskeren Anita Okrent præsenterer udsendelsen også flere svenske klingonkyndige, bl a [Yens Wahlgren](#) fra [Klingonska Akademien](#).

Klingon er tilstrækkelig kendt til også at kunne bruges i en sitcom som Frasier:

aktuelle sprog [Alfabeter](#) [Anmeldelser](#) [arabisk](#)

Biblen [bogstaver](#) [børn](#) [Danmark](#) **Dansk** [Dialekter](#)

engelsk [esperanto](#) [Formidling](#) [fransk](#) [identitet](#)

konsonanter [Medier](#) [modersmål](#) [Musik](#) [Navne](#) [norsk](#) **Ord**

ordbøger [ordforråd](#) [oversættelse](#) [Plansprog](#) [religion](#)

romanske sprog [russisk](#) [Sjov](#) [skriftsprog](#) [sprogdød](#) [Sproggeografi](#)

sprogkort **Sprogpolitik** [sprogteknologi](#)

svensk [truede sprog](#) [tv](#) [tyrskisk](#) [tysk](#) [Udtale](#)

[Underholdning](#) [video](#) [vokaler](#)

Der har også været forsøg på at gøre klingon til et rigtigt sprog ved at lære børn det.

[Lawrence Schoen](#), der stiftede [Klingon Language Institute](#) og oversatte Hamlet og de andre klassikere, prøvede at opdrage sit barn med klingon som fadersmål. Han talte klingon med barnet, moderen engelsk. Men det viste sig hurtigt at klingons ordforråd var noget mangelfuldt. Enhver ved jo hvad en iondrebet transmogrif hedder på klingon, men det kniber gevaldigt med ord som ble og kilde-kilde-kilde.

Sagen blev afgjort af barnet. Baby interesserede sig mindre og mindre for hvad far sagde på klingon og ville efterhånden kun forstå og tale engelsk, moderens og omgivelsesernes sprog. Til sidst gav Schoen op.

Den finske computernørd yrIqrl' qaSvI' ([Jyrki Kasvi](#)) er også politiker og sidder i parlamentet for De Grønne. Han har en [hjemmeside](#) på klingon hvad der gav ham en vældig international eksponering da CNN opdagede det for nogle år siden.

Fans mødes rundt omkring i verden til Star Trek '[conventions](#)' hvor de klæder sig ud som figurer fra filmene. Der er butikker der [sælger](#) Star Trek-tøj og -tilbehør, og hvis man ikke vil bruge penge på en klingonpande, kan man [lave en selv](#). Googles [brugerflade](#) findes på klingon. Og der er bands der synger på klingon. Se fx tyske "[Klenginem](#)" her med klingon-undertekster så man kan synge med.



Klingon Language Institutes militaristiske bomærke (www.klii.org)

Arkiv	Resources
januar 2015	Ethnologue: Languages of the World
december 2014	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
november 2014	LL-Map: Language and Location
maj 2014	Minority Rights Group
marts 2014	Omniglot. Writing Systems and Languages of the World
februar 2014	UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
oktober 2013	World Atlas of Linguistic Structures (WALS)
august 2013	
marts 2013	
januar 2013	
december 2012	
november 2012	
oktober 2012	Resurser
september 2012	Bogstavlyd
juli 2012	Dansk sprognævn
juni 2012	Den danske ordbog
maj 2012	Dialekt.dk
april 2012	dk.kultur.sprog
marts 2012	Korpus.dk
februar 2012	Nye ord i dansk på nettet (NOID)
januar 2012	Ordbog over det danske sprog
december 2011	Ordned. Dansk sprog i ordbøger og korpus
november 2011	Sproget.dk
oktober 2011	Svenska Akademien
september 2011	Ø (Schwa.dk)
august 2011	
juli 2011	
juni 2011	
maj 2011	
april 2011	
marts 2011	
februar 2011	

januar 2011
 december 2010
 november 2010
 oktober 2010
 september 2010
 juni 2010
 maj 2010
 april 2010
 marts 2010
 februar 2010
 januar 2010
 december 2009
 november 2009
 oktober 2009
 september 2009
 august 2009
 juli 2009
 juni 2009
 maj 2009
 april 2009
 marts 2009

Og her kan man se 10 minutter af det hollandske operakompagni [KlingonTerranResearchEnsembles](#) opførelse af Floris Schönfelds klingon-opera "U" om det perfekte skrig:



Mutsun er den sydøstligste af ohlone-stammerne i området lige syd for San Francisco (Kort: Wikimedia)

Mutsun

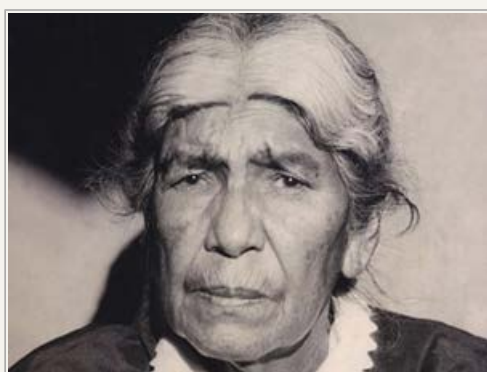
Marc Okrand arbejdede med automatiseret undertekstning af film og tv-programmer da Paramount valgte ham til at opfinde klingon (det gør han stadig her mere end 25 år efter). De fleste amerikanske lingvister stifter bekendtskab med et eller flere indianersprog som led i deres uddannelse, og Okrands Ph.D. fra 1977 drejede sig om det uddøde californiske sprog [mutsun](#). Og det er fra mutsun og andre indianersprog han har hentet mange af de eksotiske træk han brugte til at konstruere klingon med.

Mutsun blev talt på egnen syd for San Francisco. I 1769 oprettede spanske franciskanermunke en missionsstation dér. Foruden overtro havde de sygdomme og soldater med sig, og snart var det både slut med mutsun og de 84 andre [indianersprog i Californien](#). I dag er ikke et eneste af dem i daglig brug. 35 er helt væk, ingen kan dem. De øvrige 50 har bare nogle få talere, næsten alle over 75 år gamle.

I 1930 døde den sidste der kunne tale mutsun flydende, [Ascención Solórsano de Cervantes](#). Men inden da var hendes sprog blevet dokumenteret af indianersprogsspecialisten [John Harrington](#), og det var ud fra hans omfangsrige optagelser og feltnoter Marc Okrand kunne give en systematisk beskrivelse af mutsun.

Revitalisering

Mutsunsproget forsvandt, men det gjorde mutsunfolket ikke. Ganske vist er der kun 16.000 af dem, men i 1996 begyndte de at [genoplive](#) sproget som ikke har været talt i flere generationer. Ud fra Harringtons



Ascención Solórsano de Cervantes (1854-1930), den sidste der kunne tale mutsun flydende (Foto: J.P. Harrington)

noter og Okrands sammenfatning kan

mutsuner nu markere deres mutsunhed ved at bruge mutsunord og -vendinger og -grammatik i deres engelsk. Det er der flere og flere der gør, sikkert også enkelte ikke-mutsuner.

Der er efterhånden udgivet et par børnebøger og en slags parlør på mutsun. Og så er der naturligvis en engelsk-mutsun ordbog. Der er ikke rigtig brug for én den anden vej, mutsun-engelsk. Men de er i færd med at [genopfinde mutsun](#), klingons fjerne moder, så det kommer måske.

Lige som klingon har mutsun givet anledning til opera: [Ascención](#): A dramatic ethno-historic cantata for mezzo-soprano, piano, chorus and the bells of Mission San Juan Bautista:

Læs også:

1. [Na'vi](#) I filmen Avatar har heltene deres eget særlige sprog, na'vi. Her taler heltinden, hovedingedatteren Neytiri, med en plante. Na'vi blev skabt af lingvisten Paul Frommer. Der findes et interview med...
2. [Esperanto i USA 2010](#) 2010 må være det bedste esperantoår i USA siden første verdenskrig! Der har altid været en tendens til at betragte engelsk som USA's officielle sprog, men det var først i...
3. [Kamelásá](#) 2003: Nordmanden Atle Antonsen introducerer – på engelsk! – det indtil da ukendte danske ord "kamelásá" for verden Foranlediget af Martin Perssons kommentar til Dorthes Bleses og Hans Basbølls artikel...
4. [Kiribati](#) Verdenshavens vandstand stiger. Det skyldes som bekendt dels at den globale opvarmning smelter verdens is, dels at vand fylder mere jo varmere det bliver. Nogle steder kan de allerede mærke...

Tagget med: alien, Amazon, app, Biblen, bogstaver, børn, børnebøger, Californien, CNN, computerspil, film, Finland, franciskanerne, Google, grammatik, heavy metal, hebraisk, identitet, indianersprog, iPhone, John Harrington, klingon, konsonanter, konsonantgrupper, krebsdyr, kunstsprog, ledfølge, Marc Okrand, massemedier, mobil, modersmål, Musik, mutsun, Nordamerika, novelle, oplevelsescenter, Ord, ordbøger, OSV, Paramount, parlør, revitalisering, roman, San Francisco, Shakespeare, spillefilm, sprogdød, sprogekort, sprogteknologi, Star Trek, Star Wars, SVO, Tao Te King, tegneserier, tv, tv-serie, Underholdning, USA, video, WALs

1 kommentar



Peter Bakker

15. januar 2010 • 13:50

Jeg hørte rygter om en der er etsproget Klingon. En person der lærte Klingon. Han fik et slagtilfælde, og så tabte han sit modersmål, og kunne kun tale Klingon bagefter. Jeg tror personligt ikke at det er sandt, da sådan en type af afasi, hvor man taber et a sine to sprog, er temmelig sjælden, og jeg kan ikke forestille mig at kun Klingon (som han vist ikke brugte så meget) ville have overlevet.

I øvrigt er der også et opfundet sprog i filmen Avatar, som også blev skabt af en lingvist. Han håber at dette sprog bliver lige så populær som Klingon. Jeg har ikke hørt filmen endnu.

Svar

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.